

verliezen, dan was de Afrikaansche zaak verloren.

Zij zullen hem niet verliezen!

Zij mogen hem niet verliezen!

Liever had ik, dat onze oogen en gedachten meer uitgingen naar Zuid-Afrika, dan naar Amerika.

De emigratie naar Amerika is buitengewoon goed gelukt.

Aan die naar Zuid-Afrika zijn zeer groote bezwaren verbonden. Zij is onder onze boeren en vakmannen nooit populair geweest.

Amerika kan ons steunen, en doet dit ook gaarne, wij willen dat met dankbaarheid erkennen. Onze Gereformeerde Kerken aldaar hebben ook veel van ons ontvangen; nog is de stroom van landverhuizers uit onze kringen niet afgesneden.

Amerika zond enkelen van haar mannen naar de Vrije Universiteit; wij waardeeren dit, hoewel wij het onze er van denken, als men door dezen of geenen eens hoort, hoe allerlei legenden in sommige kringen opgeld doen, meldende van kluchtige ervaringen, die door de hier allerwege predikende Amerikaansche dominees zouden zijn opgedaan en dan in het vaderland smakelijk worden opgedischt.

Ook Zuid-Afrika zond reeds van zijn zoons naar onze scholen.

Zij keerden weer naar hun vaderland, waardoor de band der saamhorigheid sterker ging trekken.

Een ieder die wat meer wil weten van de wording en geschiedenis dezer kerk, leze eens in de Acte van de Synode te Zwolle de toespraak van Dr. S. O. Los!

Wil men van haar nog meer lezen en haar nader leeren kennen, dan trachte men het Gedenkboek der Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika te lezen, dat een kort overzicht geeft van het 50-jarig bestaan dezer kerk, en bezorgd is door Prof. J. Lion Cachet.

Nog kan ik op een ander boek wijzen, dat ons spreekt van de Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika in verband met de beide andere kerken, te weten de Nederduitsche Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika, en de Nederlandsche Hervormde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek. Wij houden ook met de Ned. Geref. Kerk correspondentie. Ik herinner mij niet, dat ooit afgevaardigden uit haar midden op onze Synodes kwamen. Het door mij bedoelde boek draagt den titel: Het kerkelijk en godsdienstig leven der Boeren na den Groeten Trek, historisch kritisch onderzocht door Dr. C. Spoelstra, uitgegeven in 1915 bij J. H. Kok. Volledigheidshalve voeg ik hieraan toe de opmerking, dat S. P. Engelbrecht in een artikel: Een histories-kritisch onderzoek histories krities onderzocht, dit werk nog al scherp onder handen neemt en naar zijn oordeel op menig punt van onjuiste voorstelling beticht. Spoelstra zelf schrijft in zijn werk in de hoofdstukken XVIII—XXII over de wording en geschiedenis der Gereformeerde Kerk, waarvan hoofdstuk XX den titel draagt: Een partijdig gedenkboek getoetst, waarin critiek wordt geöfend op het door mij zooveel genoemde gedenkboek.

Uit een en ander kan ons duidelijk worden, dat men niet met een paar woorden, niet met enkele regels kan volstaan om een goed overzicht te geven van den kerkelijken toestand onder de Afrikaanders van Nederlandschen oorsprong.

Tech is nadere kennis dringend noodzakelijk.

In de door mij reeds genoemde toespraak van Dr. S. O. Los lezen wij aan het slot:

„Als zo nodig, dat alle Gereformeerden in Zuid-Afrika als één man optrekken, om het gehele leven op te eisen voor de ere Gods. Nederland kan ons in deze helpen. Allereerst door een onderzoek in te stellen naar de religieuze toestand van Zuid-Afrika door een bevoegd persoon. Het zal onze gemeenten zeer verblijden, als ze op de komende Synode te Steijnsburg een af-

gevaardigde van uwe kerken mogen begroeten.”

Ik onderstreep deze woorden!

Nederland kan ons helpen.

Alzo Dr. S. O. Los.

Nederland moet helpen.

In Zuid-Afrika werken vele en machtige Engelsche invloeden!

Vanaf het begin der vorige eeuw was er den Engelschen alles aan gelegen om hun invloed ook in de kerk te doen gelden.

Daarom moest de Engelsche taal een plaats in haar verwerven.

In 1853 werd op last en voor rekening der Synode van de Nederl. Geref. Kerk een Engelsche vertaling van de Formulieren, den Catechismus, het Kort Begrip, de Geloofsbelijdenis en de liturgie gegeven. Toen werd geprofeteerd, dat het ten opzichte van de taal in de kerk zoude gaan als in de zusterkerken in Amerika. Waarom werd toen geprofeteerd? goed is het, dat het koninkrijk Gods aan geene taal verbonden is. Het past niet dat iemand moeite doet de verwisseling van taal te verhaspen of te vertragen; men heeft zich slechts te schikken naar de omstandigheden.

Deze preekende profetie was er een, die brood at.

De openbare eredienst zal ook allengs in het Engelsch moeten worden gehouden!

Zoo moraliseerde Dr. John Mc Carter!

In de Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika wordt nog in geen enkele gemeente gebruik gemaakt van het Engelsch.

De Presidenten Kruger en Steijn hebben steeds de toenadering bepleit tusschen Nederland en Zuid-Afrika.

In dien weg is er hulpe geboden!

In dien weg kan de meest daadwerkelijke hulp worden geboden!

Om hulpe wordt thans gevraagd.

Wij willen en mogen die niet weigeren. Ik kom daarop, zoo God wil, een volgende maal terug.

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Roomsche waardeering.

Onder het opschrift „Zeer merkwaardig” neemt de „Amsterdamsche Kerkhede” het volgende over uit het Roomsche dagblad „De Tijd”:

De heer P. P. Geurts schreef in het roomsche dagblad „De Tijd” onlangs het volgende:

„Niets ware meer te betreuren, dan dat met den persoon van mannen als dr. Kuiper en dr. Bavinck ook hunne literaire nalatenschap uit onzen gezichtskring en onze heugenis verdween. Het ware jammer voor onze Christelijke beginselen, voor onze Christelijke staatkunde, sociologie, opvoeding, voor heel onze Christelijke geestesbeschaving en cultuur. Jammer ook, en dat niet op de laatste plaats, voor onze letterkundige en stylistische vorming.

Verre van ons deze twee mannen op één lijn te stellen. Kuiper is niet alleen een polyhistor en een literaire reus, hij is bovendien een geleerde en een diepdenker van zich zelden of nooit verloochevende oorspronkelijkheid.

Bavinck is een groot geleerde, een vaardige en sierlijke penvoerder, een ongewoon talent — maar niet een buitengewoon „getalenteerde” en allermint een genie. Maar alles te zamen genomen moeten wij toch in onze eigen rangen met de laatste van Diogenes op zoek gaan, om onder onze staatkundigen, sociologen, psychologen en paedagogen mannen te vinden, die hem overtreffen of ook maar evenaren.

Onze armoede is hier te groot, dan dat wij de schriftelijke kennis van zulke coryphées onbetuut aan ons zouden kunnen laten voorbijgaan. De Christelijke, de Katholieke gedachte, vond in de aangeduide wetenschappen ten onzent maar zelden een

herziening met eene indrukwekkende meerderheid van stemmen verworpen!” Maar wat zegt het door overvloed van stemmen dood drukken van deze kwestie in de Kamer, — tegenover het meer en meer ontwakend volksgeweten daar buiten, ook onder de kiezers, en niet alleen onder het volk achter de kiezers? Omdat wij gelooven, dat dit volksgeweten al meer en meer ontwaakt en zich verzet tegen den geest van ’t volksonderwijs en de bescherming door den staat aan dat openbaar onderwijs verleend; tegen een onderwijs, dat waarlijk anti-christelijk, waarlijk anti-nationaal is; daarom vreezen wij niet; maar hebben goede reden.

Tegen Dr. Kuipers „Beroep op het Volksgeweten” werd nog na ’n kwart eeuw later ernstige bedenking ingebracht vanuit het standpunt van artikel 36 der Ned. Geloofsbelijdenis, door den heer J. Kuiper te Schraard, in het orgaan van Dr. Hoedemaker, De Gereformeerde Kerk van 30 Mei en 13 Juni 1895. Met name tegen Dr. Kuipers leuze „recht voor allen”, reeds in Eenvormigheid aangeheven, teekende deze criticus protest aan. Hij vergat echter er bij te zeggen, dat Dr. Kuiper die leuze slechts had overgenomen van Groen van Prinsterer, die den godsdienstloozen staat, uit vrees voor erger, aanvaardde, en in Ons Schoolwet-

welsprekende, individuele, laat staan „allerindividueelste” expressie. Degenen onder de onzen, die zooal niet schitterende talenten, dan toch stellig de noodige wetenschap bezitten om oorspronkelijke boeken te schrijven van degelijk katholiek gehalte, ten einde ons op politiek, sociologisch terrein ons te oriënteren, hebben die wetenschap, nuchter of schuchter, meestal voor zichzelf gehouden. Wij zijn daardoor gedwongen, om in vreemde gaarde, zoowel in binnen- als in buitenland, lettervrucht en letterloover te plukken en te garen.

Als de groote vaders en kerkleeraars het niet versmaad hebben in de leer te gaan bij de heidensche klassieken, bij de Grieken en bij de Romeinen, om hun gedachtenschat te verrijken en te versieren, dan ware het toch een benepen en kleinzielige opvatting, om onzen gezichtskring te willen beperken tot het eigen, uiterst armoedige erf.

Stellig en zeker waar het geldt de kennismaking met schrifturen van niet-katholieke mannen, die ons in vele en velerlei opzichten nastonden in Christelijke levensopvatting en onze meederen zijn in literaire vormkracht.”

Dat dit maar niet een phrase is, doch ernstig gemeend, blijkt wel uit de „Gids bij Bavincks Paedagogiek”, door Rombouts samengesteld en bij Malmberg verschenen.

Zulk een waardeering maakt de soms kleine bestrijding door de Roomsche provinciale pers weer goed.

Prof. Bollandt

Tegenover Bolland's nagedachtenis zal Rome's houding vanzelf een gansch andere zijn.

Ook in Bolland kan de waardeering onzerzijds vinden, wat van haar gading is.

Doch hij stond in geestesgesteldheid zeer ver van ons.

Waar wij daarover nog niet lang geleden in ons blad hebben geschreven, zullen we dit nu laten rusten.

Zijn overlijden had hij tevoren reeds aangekondigd als een groot verlies voor de wijsbegeerte.

Met hem zou de laatste wijze heengaan.

Stelt nu tegen deze zelfoverschatting het nuchtere „In Memoriam” van de „N. R. Cri”:

Gisteravond is na een vrij langdurig lijden overleden Prof. G. J. P. J. Bolland.

Bolland was — ook zijn wetenschappelijke en andere tegenstanders zullen dit toegeven — een man en geleerde van meer dan gewone betekenis. Niet alleen, dat hij zich als autodidact op philologisch, theologisch en filosofisch gebied een omvangrijke kennis had verworven, hij verdedigde er met talent en vuur ook zeer gedecideerde en belangrijke — zij het dikwijls veel bestreden — opvattingen.

Albert Verwey heeft in 1896 maar aanleiding van Bolland's intrede als Leidsch hoogleeraar geschreven, dat daarmede de hartstocht aan de universiteit was gebracht. Dit is later in ruimeren zin het geval gebleken, dan de Nederlandsche letterkundige en dichter bedoelde en toen nog kon weten. Voor een wijsgeer inderdaad een opmerkelijk feit.

Bolland was geen geleerde, die zich achter zijn boeken verborg. Hij heeft zijn wetenschappelijke overtuiging, eerst als aanhang van von Hartmann, daarna van Hegel, midden in het leven gedragen en den strijd daarvoor niet geschuwd, hem zelfs gezocht. In een tijd, dat meer dan vroeger de levensbeschouwingen ook en alleen op wetenschappelijke grondslag steunden, kwam hij daarmee aan een in wijde kringen levende behoefte tegemoet. De filosofie, hoe moeilijk ook haar beoefening is, heeft daarbij dit op b.v. de natuurwetenschap voort, dat zij zich in het centrum zelf van den menschelijken geest plaatst. Zij blijft niet dat al een zware last, een te zware last, om zelfs ook maar in beperkte mate volksbezit te zijn. Een bewijs voor deze stelling zou men kunnen putten uit de magere uitkomsten van Bolland's eigen onderwijs. Een nog sterker kan men halen uit de bestrijding, die hijzelf heeft onderhouden, nu niet wat betreft de waarheid van de Hegeliaansche denkwijze, maar met betrekking tot de juistheid zijner interpretatie daarvan op zeer essentiële punten.

Program, bl. 36—37, schreef: „De Antirevolutionaire of Christelijk-Historische richting vraagt recht voor allen, dus ook voor den christen. Geen voorrang en uitbreiding van een openbaar onderwijs, met een zedeleer zonder dogmatischen grondslag (la morale indépendante), waardoor de staatschool, zoogenaamd neutraal, in een erger dan godsdienstloze, in een geprivilegieerde secteschool der Modernen, haar eigenaardige volkomenheid orlaagt. De scheiding van Kerk en Staat mag niet uitloopen op een toestand, waarin het anti-christelijk beginsel, in den staatsvorm genesteld, tegen al wat aan het Nederlandsche volk nog heilig en dierbaar is, gekoerd wordt. De voorwaarde van vrijheid is, dat er, ook voor het volk, tusschen de tweederlei school vrije keus zij. Het Evangelie moet in Nederland zijn vrijen loop hebben. Dit regt althans, verkregen door christelijk-protestantsche veerkracht, oorsprong van onzen Nederlandschen luister, zal, ten ware wij van het voorgelacht ten eenenmale ontaard zijn, niet zonder toeneming van prijszwaardige schoolwet-agitatie en van pligmatigen religiestrijd, door een hooghartig en met zijn ongelooft dwaepend liberalisme, worden miskend.”